FORVALTNINGSPLAN FOR
UTVÆR FYRSTASJON

SOLUND KOMMUNE • SOGN OG FJORDANE FYLKE

KYSTVERKET

INNHOLD

GENERELL DEL

Kystverkets fyrstasjoner 3
Innledning 3
Fredningsprosessen 3
Fredning av bygningene 3
Fredning av området som helhet 3
Hensynet til den tekniske driften av fyrstasjonen 3
Vernemyndighet 3
Kravet om forvaltningsplan 3
Hensikten med forvaltningsplanen 3
Ny bruk – på fyrenes premisser 4
Vern gjennom bruk – viktigheten av gode leietakere 4
Forholdet mellom fredningsvedtaket og forvaltningsplanen 5
Formidling 5
Generelle retningslinjer for tiltak på fyrstasjonene 5
Krav til dokumentasjon av endringer og større vedlikeholdsarbeider 6
Krav til håndverkere 6
Vedlikeholdshåndbok 6

Noen generelle punkter om antikvarisk bygningsvern og vedlikehold 6
Grunnholdninger til vern 6
Råd for vedlikehold og istandsetting - grunnprinsipper: 6
Vedlikehold – definisjon og faglige prinsipper 7
Større vedlikeholdsarbeider og endringer 7
Tilbakeføring 8

SPESIELL DEL

Utvær fyrstasjon 9
Kart og situasjonskart 10
Kart over det fredete området 11
Faktaopplysninger om Utvær fyrstasjon 12

Bygningspresentasjoner
1. Fyret 14
2. Bifyr 17
4. Maskinhus 19
5. Arbeidsrom, delvis bolig 22
6. Uthus 26
7. Fyrmesterbolig, innredet som fellesbolig 28
8. Naust 33
Det fredete området 37

Vedlegg 1: Oversikt over Kystverkets fyrstasjoner 38
Vedlegg 2: Fredningsvedtak for Utvær fyrstasjon. 39
Vedlegg 3: Tilstandsoversikt for bygninger på Utvær fyr. 51
Vedlegg 4: Tilstandsanalyse av Utvær fyrstasjon
Maskinhus 52
Arbeidsrom, delvis bolig 57
Uthus 61
Fyrmesterbolig, innredet som fellesbolig 65
Naust 70

GENERELL DEL

Tranøy fyrstasjon på Hamarøy, Nordland. Foto: Kystverket.

Kystverkets fyrstasjoner

Innledning

Fyrstasjonene forteller om en spesiell og svært viktig del av norsk historie. Satsingen på utbyggingen av fyrvesenet er en av de største i den norske stats historie, og utbyggingen av fyrstasjonene har bidratt til å utvikle Norge til den sjøfartsnasjon vi har vært og fremdeles er. Fyrstasjonene er også omfattet av en stor og stadig økende interesse, og ikke minst har de ofte en sterkt identitetsskapende funksjon for lokalbefolkningen. De fleste fyrstasjoner er monumenter i kystlandskapet, og Kystverket er som eier forpliktet til å forvalte disse kulturminnene med respekt for dem som har vært med på å bygge opp den maritime infrastrukturen vi i dag forvalter, og med omtanke for dem som kommer etter oss.

Fredningsprosessen

På bakgrunn av ”Nasjonal verneplan for fyrstasjoner”, som kom i 1997, fattet Riksantikvaren i tiden frem til 2001 vedtak om fredning etter kulturminneloven av 83 fyrstasjoner. Av disse er i dag 68 helt eller delvis fremdeles i Kystverkets eie (se oversikten i vedlegg 1). I 2001 besluttet Stortinget at de siste 31 bemannede fyrstasjonene skulle avbemannes, og denne prosessen ble avsluttet i 2006. Gjennom tidene er mange fyrstasjoner solgt, men i St.prp. nr. 29 (2006 – 2007) ble den da pågående avhendingsprosessen stoppet, og det ble bestemt at Kystverket skulle eie fyrstasjonene (med unntak for mulig overføring til Direktoratet for naturforvaltning). Samtidig ble det bestemt at Kystverket skulle stå for utleie slik at fyrstasjonene kunne gjøres tilgjengelige for allmennheten. Dette innebærer at ”vern gjennom bruk” vil være et viktig prinsipp for etatens forvaltning av fyrstasjonene.

Fredning av bygningene

Bygningene på fyrstasjonen er fredet i henhold til § 15 i kulturminneloven. Dette innebærer at det ikke er tillatt å rive bygningene eller deler av disse, eksteriøret må ikke bygges om, heller ikke interiøret der dette er særskilt nevnt. Planløsningen kan ikke endres, og det kan ikke skiftes ut bygningselementer eller materialer. Alt vedlikehold og istandsetting skal utføres med tradisjonelle materialer og metoder tilpasset bygningenes egenart og opprinnelige bygningstekniske løsninger.

Fredning av området som helhet

Området rundt bygningene er fredet i henhold til § 19 i kulturminneloven. Hensikten er å bevare anleggets virkning i landskapet, og sørge for at anleggets karakter blir bevart. Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre områdets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Eldre strukturer som gjerder, rekkverk, jordkjellere, tekniske installasjoner osv skal ikke fjernes eller endres uten at det har vært nødvendig kontakt med vernemyndighetene. Det er viktig å bevare stedets egenart, og dette gir også en sentral premiss for hvordan det kan legges til rette for ny bruk av fyreiendommene.

Hensynet til den tekniske driften av fyrstasjonen

I fredningsvedtakene står det at fredningen ikke skal være til hinder for den tekniske driften av fyrstasjonen. Dette betyr imidlertid ikke at Kystverket uten videre kan fjerne eller gjøre endringer på teknisk utstyr, selv om dette er sikkerhetsmessig begrunnet. Andre formuleringer i de forskjellige fredningsvedtakene gjør også at det kan være nyanser i hva som er tillatt og hva som er søknadspliktig. Generelt er det best å gå ut ifra at alle tiltak er søknadspliktig, spesielt i selve fyret, som er interiørfredet. Det er viktig at regionen har en god dialog med vernemyndighetene i en tidlig fase, ikke minst fordi etaten da kan få veiledning slik at planlagte tiltak kan bli gjennomført på en måte som også best mulig ivaretar hensynet til kulturminnet.

Vernemyndighet

Ansvaret for den konkrete oppfølgingen og forvaltningen av fredningsvedtakene for de enkelte fyrstasjoner er delegert fra Riksantikvaren som nasjonal vernemyndighet til fylkeskommunenes regionale kulturminneforvaltning. Det er følgelig fylkeskommunen som skal behandle søknader om dispensasjon ved tiltak som krever slik tillatelse, og det er den aktuelle region i Kystverket som kan sende søknad om dispensasjon.

Kravet om forvaltningsplan

I henhold til kgl. res. av 1. september 2006 skal det utarbeides forvaltningsplan for alle fredede eiendommer i statens eie. I forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer er det bestemt at forvaltningsplanene skal forelegges Riksantikvaren, som skal sikre at innholdet ivaretar formålet med fredningen.

Hensikten med forvaltningsplanen

Forvaltningsplanen skal både gi kunnskap om viktige generelle prinsipper for forvaltningen av fyrstasjonene som fredede kulturminner,

og gi forståelse for det helhetlige miljøet og det særpreget som karakteriserer den enkelte fyreiendommen, og som skal ivaretas i vernesammenheng. Hensikten er å sørge for et best mulig utgangspunkt for å stille de rette spørsmålene og finne de rette løsningene når det gjelder vedlikehold, bruk og utvikling av den aktuelle fyrstasjonen.

Forvaltningsplanen består av en generell del, som er felles for alle fyrstasjonene, og en spesiell del, som omhandler den enkelte fyrstasjon.

Forvaltningsplanens spesielle del vil inneholde:

- Relevante eiendomsdata
- Presentasjon av fyreiendommen som helhet, de enkelte bygninger, anlegg og tekniske installasjoner, og området.
- Vurdering av utviklingsmuligheter for fyrstasjonen som helhet samt for de enkelte bygninger
- Eventuelle spesielle forhold for den aktuelle fyrstasjon
- Bygnings- og konstruksjonsdokumentasjon (foto og tegninger)
- Tilstandsanalyse, eventuelt med konkrete forslag til tiltak
- Historisk dokumentasjon
- Fredningsvedtaket

Når det gjelder historisk dokumentasjon, vil ikke den kunne være uttømmende i forvaltningsplanen for den enkelte fyrstasjon. Det er derfor viktig at man ved planlegging av konkrete tiltak, som tilbakeføring eller formidling, går aktivt inn for å finne ytterligere informasjon. Her vil Senter for eiendom og kultur og Kystverkmusea kunne bistå regionene og leietakerne.

Senter for eiendom og kultur har ansvaret for koordineringen av etatens arbeid med forvaltningsplaner. Utarbeidelsen av de konkrete forvaltningsplanene for de enkelte fyrstasjonene gjøres i nært samarbeid mellom regionene og Senter for eiendom og kultur.

Ny bruk – på fyrenes premisser

Ny bruk gjør det ofte ønskelig og noen ganger nødvendig med endringer av bygninger og tilrettelegging på området. Det er viktig å bruke tid på å vurdere hvordan slike tiltak kan gjøres så skånsomt som mulig, og uten at fyreiendommens egenart blir skadelidende. En liten endring ett sted kan virke harmløs, og det samme kan en annen et annet sted, og en tredje… men summen av disse delene kan bli en dårlig helhet som gir en lite harmonisk utvikling av stedet. Forvaltningsplanen skal bidra til at det blir lettere å ha helheten for øye når mulige endringer vurderes. I gjennomgangen av fyreiendommen som helhet og de enkelte bygninger blir det konkretisert forhold som det vil være viktig å ta hensyn til ved planlegging av større vedlikeholdsarbeider og endringer, og det indikeres mulige bruksområder og utviklingspotensiale som Kystverket mener vil ivareta stedets egenart. Enkelte steder er det naturlig å gi klare føringer om hvor det vil være aktuelt å vurdere tilbakeføring, og eventuelt til hvilken epoke.

Fra Store Torungen. Foto: Kystverket.

Det lar seg oftest gjøre å finne gode løsninger som forener vern med ny bruk, selv om løsningene kan bli annerledes enn det man først så for seg. Å finne slike løsninger krever grundighet, vilje og kompetanse i både planlegging og gjennomføring av arbeidene. Felles samtaler mellom Kystverket som eier, leietaker som bruker, kommunen som forvalter av plan- og bygningsloven og fylkeskommunen som forvalter av fredningsvedtaket, vil ofte være vel anvendt tid – og ikke minst hvis diskusjonene kan finne sted nettopp på fyrstasjonen. Stedet er i høyeste grad part i saken, og kan ofte gi føringer gjennom sin tilstedeværelse!

Vern gjennom bruk – viktigheten av gode leietakere

Kystverket er avhengig av et samarbeid med leietakere som er interessert i å bidra til å ta vare på den viktige kulturarven som fyrstasjonene representerer. Etaten vil i liten grad selv kunne benytte den bygningsmassen som er på fyrstasjonene utover de bygningene som er direkte knyttet til den tekniske driften av navigasjonsinstallasjonen, slik som maskinhus og fyrtårn. Vern gjennom bruk forutsetter et aktørsamarbeid, der gjerne også lokale og regionale myndigheter er engasjert, enten som leietakere, eller som aktive premissleverandører og bidragsytere i utviklingen av stedet.

Kystverket benytter en standard leieavtale ved utleie av fyrstasjoner, også for de som ikke er fredet. Avtalen har følgende generelle formål og forutsetninger:

- Uavhengig av om eiendommen er helt eller delvis fredet, skal eiendommen bevares og sikres som kulturminne, og eiendommens egenart skal bevares.
- Leietaker skal ivareta og videreutvikle allmennhetens adgang til fyreiendommen. Leietakers aktivitet på stedet må tilpasses allmennhetens intereser slik at den ikke kommer i konflikt med disse interessene.
- Leietaker forplikter seg til å holde utleier løpende orientert om planene for utviklingen og bruken av leieobjektet.
- Utleier vil bidra med rådgivning ved videre vedlikehold og istandssetting av leieobjektet. Utleier vil løpende vurdere mulighetene for å bidra til vedlikehold og/eller oppgradering av leieobjektet ut fra de til enhver tid gitte budsjettrammer.
- Leietaker må ikke bruke, eller tillate at andre bruker, leieobjektet til bolig.
- Leietaker forplikter seg til å legge særlig vekt på miljøvern i forhold til bruk og vedlikehold av leieobjektet.

I tillegg skal det formuleres egne punkter som uttrykker formål og forutsetninger for leieforholdet ved den enkelte fyrstasjon. En slik formålsparagraf i en leieavtale understreker nødvendigheten av et nært samarbeid og tett kommunikasjon mellom Kystverket og leietakerne – dette er ikke et vanlig leieforhold, men gjelder samarbeid om et kulturminne!

Avtalen omtaler også samarbeidet om vedlikeholdsarbeidet på fyrstasjonen. Det er Kystverket som i siste instans er ansvarlig for å sette opp arbeidsprogram for det enkelte år og gi nødvendige føringer for hva som skal gjøres og på hvilken måte. Bortsett fra ved kritiske hendelser, slik som ved stormskader, skal ikke leietaker utføre noen tiltak på eiendommen uten at dette er godkjent av eier. Det er også eier som er ansvarlig for at alle nødvendige tillatelser er innhentet fra vernemyndighetene.

Kjeungskjær fyrstasjon, Sør-Trøndelag. Foto: Kystverket.

Forholdet mellom fredningsvedtaket og forvaltningsplanen

Fredningsvedtaket er styrende for forvaltningen av fyreiendommen, og er rettslig bindende. Forvaltningsplanen er ikke rettslig bindende, men uttrykker Kystverkets vurdering av hva som vil være en naturlig presisering og konkretisering av fredningsvedtaket, og etatens oppfatning av hvordan den fredede eiendommen bør utvikles. Konkrete tiltak kan ikke gjennomføres uten at vernemyndighetene har fattet vedtak om at de kan iverksettes. Det er Kystverket i den enkelte region som søker vernemyndighetene i det aktuelle fylke om tillatelse til tiltak.

Formidling med nytt elementsystem i betong. Foto: Kystverket.

Formidling

Fyrstasjonene er nasjonale kulturminner som skal dokumentere en viktig del av vår maritime kulturarv og Kystverkets historiske innsats for å trygge ferdselen til sjøs. Samtidig er det et mål med fredningen at kunnskap om disse kulturminnene og deres historiske kontekst skal kunne formidles til allmennheten. Det er derfor viktig at all ny bruk bidrar til kunnskapsformidling og opplevelse av historien. Kystverket vil i samarbeid med Kystverkmusea (ved Lindesnes fyrmuseum) lage retningslinjer for utarbeidelse av formidingsplaner for de enkelte fyrstasjonene, i et samspill mellom etaten, etatsmuseene og leietakerne. Det er videre utarbeidet en skiltmal for de fredede fyrstasjonene, for å gi etatens formidling av egen kulturhistorie et helhetlig, nasjonalt preg. Denne skiltmalen vil være styrende for hvordan utendørs informasjon og skilting utformes på de fredede fyrstasjonene. All utendørs informasjon skal godkjennes av Kystverket på forhånd.

Generelle retningslinjer for tiltak på fyrstasjonene

På alle de fredete bygningene skal eksteriøret bevares mest mulig uendret. Enkelte bygninger er svært autentiske, mens andre er sterkt endret og modernisert. Ulike typer tiltak, som tilbakeføring og utskifting av bygningsdeler, vil derfor bli vurdert ulikt fra bygning til bygning.

Interiørene har for de aller fleste av fyrstasjonene ikke et like sterkt formelt vern som eksteriøret – unntaket er selve fyrtårnene, som er interiørfredet. For de øvrige bygningene er planløsning og konstruksjoner normalt omfattet av de enkelte

fredningsvedtakene. Imidlertid bør en ved interiørmessige oppgraderinger og endringer legge vekt på å bevare størst mulig autentisitet med tanke på den historie fyrstasjonen skal formidle. Denne intensjonen må samtidig avveies i forhold til behovet for nødvendig bruksmessig oppgradering.

Krav til dokumentasjon av endringer og større vedlikeholdsarbeider

Alle endringer og større vedlikeholdsarbeider på en fredet bygning eller et fredet område skal dokumenteres. En søknad om tillatelse inneholder et minimum av beskrivelse av tiltaket, men dette er ikke tilstrekkelig dokumentasjon. Det vil bli gitt nærmere retningslinjer for hvordan nødvendig dokumentasjon skal utføres og arkiveres.

Krav til håndverkere

Generelt må håndverkere som arbeider på fredete bygninger, ha nødvendig kunnskap og erfaring fra antikvarisk arbeid. Det er viktig å ha den rette holdningen til dette arbeidet, beherske aktuelle teknikker, og å ha faglig grunnlag for å kunne ta riktige valg når det gjelder materialer og metode.

I noen tilfeller vil det være nødvendig med spesialkompetanse for at resultatet skal bli tilfredsstillende. Dette kan være ved restaurering av vinduer, dokumentasjonsarbeid, blanding av maling etter historisk resept, konserveringsarbeider mm. Når vernemyndigheten gir tillatelse til endringer, kan det settes vilkår om at utførende håndverkere har antikvarfaglig kompetanse.

Geitungen fyrstasjon, Rogaland. Foto: Kystverket.

Vedlikeholdshåndbok

Det er behov for å sammenfatte retningslinjer for vedlikehold av fyrstasjonene, både de fredede og de ikke fredede, i en egen vedlikeholdshåndbok, og Kystverket er nå i ferd med å utarbeide en slik veileder. Denne prosessen vil også innebære nær kontakt med ulike vernemyndigheter, for å finne frem til løsninger som i størst mulig grad kan være felles for etatens fredede bygninger. I og med at søknad om dispensasjon avgjøres av den enkelte fylkeskommune, kan tolkning av og praksis i oppfølging av fredningsvedtakene variere noe fra fylke til fylke. En vedlikeholdshåndbok bør kunne bidra til å harmonisere praksis ut fra et nasjonalt perspektiv, selv om den naturligvis ikke vil kunne erstatte kravene til saksbehandling i den enkelte sak.

Noen generelle punkter om antikvarisk bygningsvern og vedlikehold

Grunnholdninger til vern

Kulturminner er en viktig del av vår samlete kulturarv. Bygningene dokumenterer tidligere tiders samfunnsforhold, levekår, liv og gjøremål, byggeskikk og håndverksteknikker. Gamle bygninger er ikke-fornybare ressurser, og de er primærkilder til kunnskap om fortida. Alle andre nedtegnelser, fotografier og registreringer innebærer grader av fortolkning. Bygningene er derfor en unik kilde til kunnskap og et umistelig grunnlag for framtidig forskning, enten det gjelder levekår, byggeteknikk, dekordetaljer eller lignende. Ved framtidig bruk og modernisering er det viktig at vi i minst mulig grad reduserer bygningenes verdi som historisk kilde.

Som hovedregel skal man være svært varsom med å fjerne elementer i en fredet bygning – alle de historiske epokene som har nedfelt seg i det fysiske bygningsmiljøet, forteller en historie om bygningens og stedets utvikling. I noen tilfeller kan man imidlertid bli nødt til å prioritere mellom ulike faser. Unntaksvis kan det også vært aktuelt å tilbakeføre en bygning til en dokumentert tidligere tilstand.

Råd for vedlikehold og istandsetting - grunnprinsipper innen bygningsvernet

De viktigste grunnprinsippene er:

- Mest mulig av alle deler av bygningen skal bevares. Derfor må inngrepene ved vedlikehold og utbedring være så små som mulig.
- Det er bedre å vedlikeholde framfor å reparere, og det er bedre å reparere framfor å skifte ut.
- Det må brukes tradisjonelle materialer og metoder, både ved vedlikehold og eventuell utskifting.
- Skjulte deler av bygningen (konstruksjoner) er like viktige å ta vare på som synlige (overflater).
- Hvis man må endre, er det bedre å føye noe til enn å fjerne originale eller gamle deler. Det beste bygningshistoriske ”arkivet” er bygningen selv.
- Gamle ombygginger og endringer av en bygning er ofte viktige å bevare. De kan fortelle om bygningens livshistorie gjennom skiftende stilretninger og bruk.
- Når noe fjernes eller endres, skal aktuell dokumentasjon bli nedtegnet og arkivert. I spesielle tilfeller sikres dokumentasjonen ved lagring av den fjernete bygningsdelen (nærmere retningslinjer vil bli utarbeidet for dette).

- Endringer skal om mulig være reversible. Når behovene endrer seg, kan de nye elementene fjernes og bygningen kan framstå slik den var før endringen.

Vedlikehold – definisjon og faglige prinsipper

Hovedregelen er at løpende vedlikehold utføres uten at vernemyndighetene trekkes inn, mens man må søke tillatelse for endringer. Grensen mellom vedlikehold og endring kan være vanskelig å definere, og ulike aktører kan ha ulik oppfatning av begrepene. Kulturminnevernets definisjon av vedlikehold er snever, i den hensikt å ivareta kulturhistoriske verdier.

Mange eiere har i beste mening utført "vedlikeholdsarbeid" på en slik måte at vernemyndighetene vurderer dette som endring/inngrep, som i verste fall er skadelig for kulturminnet. Dette kan for eksempel være bruk av for tett maling, som medfører avskalling og råteskader, eller utskifting av opprinnelige bygningsdeler som burde blitt istandsatt av en kyndig restaureringshåndverker. Vedlikeholdet av en fredet bygning er underlagt kulturminneforvaltningens overvåkning. Det kan oppstå usikkerhet om hva man kan utføre uten å spørre, og når man må søke om tillatelse.

Hovedprinsippet for vedlikehold av gamle bygninger er å bevare mest mulig av de gamle bygningsdelene og å hindre skader. Dette gjelder både synlige og skjulte konstruksjoner og elementer. Vedlikeholdet skal om mulig skje på samme måte som da huset ble bygget, med samme teknikk, utførelse og materialbruk. I praksis vil dette noen ganger bety merarbeid, andre ganger krever det bare omtanke og kompetanse.

Homlungen fyrstasjon, Østfold. Foto: Kystverket.

Ved å bevare de gamle bygningsdelene og overflatene beholder bygningen sin autentisitet, og dermed sin vitenskapelige kildeverdi og opplevelsesverdi. En kopi kan aldri fullt ut erstatte de opprinnelige bygningsdelene. Selv om kopien er nøyaktig likt utført, er minst to dimensjoner gått tapt:

1. Aldersverdien: Spor av "tidens tann" er borte. Vi kan ikke lenger berøre de samme materialene som våre forgjengere.

2. Sannhetsgehalten: Hvordan kan våre etterkommere vite at kopien er nøyaktig utført? Kan de stole på at historien og byggeteknikken som formidles, er identisk med den opprinnelige?

Større vedlikeholdsarbeider og endringer

Det må søkes om tillatelse for større vedlikeholds-arbeider, større reparasjoner og endringer i en fredet bygning. Som oftest blir det gitt tillatelse når endringene er små og tiltaket er nødvendig for fortsatt bruk. Kulturminneforvaltningens oppgave er å passe på at det ikke blir gjort så mange endringer i årenes løp at det til slutt er lite igjen av det opprinnelige huset.

Eksempler på større vedlikeholds-/ istandsettingsarbeider som krever tillatelse:

- endring av utvendig malingtype/farge, fjerning av eldre malinglag, overmaling av dekor og lignende
- vedlikehold av utvendig kledning som innebærer et betydelig omfang utskifting av råteskadet virke
- restaurering av vinduer der det er råteskader som innebærer betydelig innspunsing av nytt virke og forbedring/endring av tekniske løsninger

Eksempler på andre endringer som krever tillatelse:

- utskifting av bygningselementer, som utvendig panel, vinduer og ytterdører
- tildekking eller fjerning av eksisterende utvendige overflater
- oppsetting eller riving av innvendige lettvegger
- installering av våtrom eller kjøkken
- etablering av infrastruktur, rørføringer, ventiler etc.
- fasadeendringer
- oppføring av tilbygg
- tilbakeføring til tidligere dokumenterbar tilstand

Et overordnet prinsipp er at alle endringer om mulig skal gjøres reversible, slik at de i framtida kan la seg tilbakeføre. Endringer og tilføyelser skal kunne fjernes uten at bygningen blir forringet. I praksis kan dette eksempelvis innebære at nye skillevegger festes slik at de lett kan fjernes uten å sette merkbare spor.

Tilbakeføring

Når vernemyndighetene skal vurdere forslag til endringer, vil de ta hensyn til hvilken periode – eventuelt flere perioder – i bygningens historie som fredningen søker å bevare. Hvis det er foretatt endringer i nyere tid, kan det i noen få tilfeller være aktuelt å tilbakeføre bygningen til et tidligere eller opprinnelig utseende. Dette kan gjelde et helt eksteriør, deler av bygningen, enkelte rom eller mindre bygningsdeler og detaljer. Følgende premisser og forutsetninger bør ligge til grunn for at en tilbakeføring skal kunne vurderes:

- Det foreligger sikker, god og tilstrekkelig dokumentasjon (tegninger, fotografier eller lignende) av den opprinnelige situasjonen.
- Tilbakeføring basert på gjetting kan normalt ikke godtas.
- De nyere tilføyelsene som fjernes eller tildekkes, har relativt lav/underordnet verdi.
- Kulturminnet er ikke for sterkt endret. Hus som har fått ny takform, hovedvolum eller lignende bør bevares slik de er. Tilbakeføring av vindustyper og kledning på en bygning med intakt hovedform, kan derimot være aktuelt.

Vardø fyrstasjon, Finnmark. Foto: Kystverket 2011.

UTVÆR FYRSTASJON
SPESIELL DEL

Kart

Tegning: Sven Poulsson. Hentet fra fredningsvedtaket.

Situasjonskart

Foto: Kystverket 11.12.2006

Kart over det fredete området, hentet fra fredningsvedtaket:

UTVÆR FYRSTASJON (STATEN V/KYSTDIREKTORATET)
GNR. 1, BNR. 3, SOLUND KOMMUNE

AVGRENSNING AV FREDNINGSOMR.

1. DESEMBER 1998, RIKSANTIKVAREN

RIKSANTIKVAREN OSLO

Faktaopplysninger om Utvær fyrstasjon

Eiendomsinformasjon			
Opprettet:		1900 / Bifyr: 1952.	
Fylke	Sogn og Fjordane	Region:	Kystverket Vest
Kommune		1412 Solund kommune	
Fyrlistenummer		226400	
Dato for fredningsvedtak:		02.11.1999	
Andre vernebestemmelser		Ingen	
Eiendom:		1412/ 1/ 3	
Askeladden nr.	87351	Grunneier:	Kystverket
Utleie:		Utleid til Solund komune / Vener av Utvær.	

Oversikt over registrerte bygninger og konstruksjoner

Byggenr. i fredn. vedtaket	Bygning-stype	Bygg-status	GAB-nr.	Aske-ladden-nr.	Verneklasse/§	Omfang
1	Fyrtårn	Intakt	176815922	87351-1	Klasse 1, kulturminne-loven §15.	Fredningen gjelder fyrtårnets eksteriør og interiør
2	Bifyr	Intakt	176815965	87351-2	Klasse 1, kml §15.	Fredningen gjelder bygningens eksteriør samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur/rom-fordeling.
4	Maskinhus	Intakt	176800410	87351-3	Klasse 1, kml §15.	Samme som i feltet over
5	Arbeidsrom, delvis bolig	Intakt	176800283	87351-4	Klasse 1, kml §15.	Samme som i feltet over
6	Uthus	Intakt	176815973	87351-5	Klasse 1, kml §15.	Samme som i feltet over
7	Fyrmester-bolig	Intakt	176800305	87351-6	Klasse 1, kml §15.	Samme som i feltet over
8	Naust	Intakt	176800429	87351-7	Klasse 1, kml §15.	Samme som i feltet over
Det fredete området					Klasse 1, kml §19.	Fredningsområdet og de fredete bygningene er avmerket på vedlagte kart datert 1. desember 1998 og påført Riksantikvarens stempel, se forrige side.

Litt om fyrstasjonens historikk	Utvær fyrstasjon ligger i utkanten av den mangfoldige bebyggelsen i det fraflyttete fiskeværet Utvær, ytterst i Sognefjorden. Fyrstasjonen ble opprettet i 1900 og er et kystfyr. Støpejernstårnet ble sterkt skadet under flyangrep i 1945. Lykt og linse ble ødelagt, og en vesentlig del av stasjonens øvrige bebyggelse brant ned. I 1948 tok arbeidet med gjenoppbyggingen til.
Vernesituasjon	Fyrområdet med bygninger er fredet ihht vedtak. Det er ingen andre vern for samme området, men øyriket rundt (ca. 50 øyer) er naturreservat for sjøfugl.
Fra Riksantikvarens frednings-begrunnelse	I «Nasjonal verneplan for fyrstasjoner» er det gitt følgende vurdering av Utvær fyrstasjon: «Det høye støpejernstårnet er et dominerende og samlende element i området og anlegget har som helhet stor miljøskapende verdi. Støpejernstårnet har ikke fått tilbake sin opprinnelige elegante form etter krigsskader i 1945, men fremstår likevel som et imponerende stykke ingeniørkunst.» ”Riksantikvaren finner videre at det er hjemmel for å frede det avsatte området, i henhold til bestemmelsen i § 19. Etter Riksantikvarens oppfatning er det nødvendig å frede hele eiendommen på gnr.1 bnr. 3 for å oppnå hensikten med områdefredningen, nemlig å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet. Det er spesielt fyrstasjonens miljøskapende verdi Riksantikvaren legger vekt på når det gjelder fyrstasjonens verneverdi.”
Fyrstasjonens egenart, arkitektonisk og landskapsmessig	Fyrstasjonen ligger på en øy ca. 15 m over havet, med et 31 m høyt rødt støpejern-stårn, bolig, maskinhus, uthus og brakke (arbeidsrom, delvis bolig) og naust. Fyret er det vestligste i Norge, og ligger i et fraflyttet fiskevær, men som er godt besøkt i som-mersesongen. Øyene her har et grunnlendt saltholdig jordmonn, men vegetasjonen er artsrik med innsalg av sjeldne og oseaniske planter. Bygningene er enkle saltaksbygg med røtter i tradisjonell klassisisme. Da fyrvokterboligen ble bygget, var vinduene smårutet, og plasseringen var harmonisk i forhold til fasadene. Siden er mange vinduer skiftet ut. Fyrstasjonen har et høyt støpejernsfyr og et lite bifyr plassert på en betongcisterne. Utvær er en stor, sammensatt fyrstasjon med maskinhus, boliger og uthus tett samlet rundt fyrtårnet. Stasjonen omfatter også naust og landing, samt tuft etter tidligere fellesbolig.
Sårbarhet og tålegrense	Hvis vi snakker om kapasiteten til fyrstasjonen når det gjelder besøk, har saken flere sider. Én ting er dagsbesøk, og tilhørere på konserter o.l, noe annet er hvor mange sengeplasser det vil være naturlig å tenke seg at det er plass til. Hensynet til brannsik-kerhet er her helt avgjørende. En brannanalyse vil være en naturlig del av en søknad om bruksendring til kommunen, og da vil overnattingskapasitet være et naturlig punkt å vie spesiell oppmerksomhet. Vegetasjonen er sparsom, men artsrik, og må beskyttes/ tas vare på. I landskapet finnes mye stein og bratte partier, og man må ferdes med varsomhet.
Kystverkets føringer for alternativ bruk og videre utvikling	Fyrstasjonen egner seg godt til alternativ forvaltning. Stedet er vakkert, ligger idyllisk til i fiskeværet, og kan, for mange, være et naturlig stopp underveis med båt langs kysten. Her er gode muligheter for opphold og overnatting.

Bygningspresentasjoner: 1. Fyr

Bygningens navn	Fyr
Askeladden nr.	87351-1
GAB nr.	176815922
Byggnr. i fredn.vedtaket	1
Byggeår	1900 / skadet og gjenoppbygget etter 2. verdenskrig.
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	Fyrtårn
Fredningsomfang	Fredningen gjelder eksteriør og interiør.
Navigasjonsinstallasjon	Linse av 3. orden
Bygningsbeskrivelse	Det 31 m høye støpejernstårnet (1) står på en hvitmalt betongsokkel. Støpejernstårnet er malt rødt og er omkranset av et galleri rundt lyktehuset. Fyrtårnets inngangsdør er plassert i et lite utbygg. Utbygget har bindingsverkskonstruksjon og saltak. Veggene har stående, rødmalt panel, og taket er tekket med svart tjærepapp. I 1948 fikk fyrtårnet nytt lyktehus og 3. ordens lynblinklinse ble montert.

Foto: Kystverket 23.10.2012

Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering:Fjell. 2. Fundament: støpt betong. 3. Grunnmur: Betong. 4. Utvendige trapper og ramper: Støpte betongtrapper og -veier med jernrekkverk.. 5. Gulv på grunn: Støpt betong. 6. Yttervegger: Støpejern plateelementer, rødmalt. 7. Ytterdører: En-fløyet rødmalt ramtredør med loddrette smale spilermed kvartstaff og skygge. 8. Vinduer i tårnet: Støpejernsvinduer med 3 enkle glass. 9. Tak: Metall platetak over lyktehuset. Rødmalt. 10: Taktekking: Metallplater. 11. Takrenner og nedløp: Renne langs taket på fyrlykt og overløp fra galleriet. 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og luker: Ingen. 14. Halvtak og skråtak: Lite halvtak over inngangsparti, rødmalt tømmermannspanel på vegger og tak. 15. Innervegger: Gråmalt innside av støpejernsplatene. 16. Etasjeskiller: Stål bjelkelag med tregulv. 17. Innvendige trapper: Støpejern elementtrapper, messing meglerdetaljer. Hvitmalte. 18. Piper og ildsteder: Ingen. 19. Luker og ventilasjon: Messingventiler i yttervegg av lyktehus. 20. Galleri og balkong: Støpejernsbraketter, jernplategulv i galleri. støpte ballustre. Rødmalt.
Endringshistorikk	Opprettet i år 1900, bestilt i elementer fra firma S.H. Lundh. Et 1. ordens fyrapparat ble levert fra Barbier i Paris. Våren 1945 ble fyret sterkt skadet etter angrep fra engelske fly, og lykt og linse ble ødelagt. 1948 ble det gjenoppbygget, og nytt lyktehus med 3. orden lynblinkapparat ble montert.
Retningslinjer for videre utvikling	Ingen behov for bygningsmessige endringer. Bygningen er interiørfredet. Det skal normalt ikke være adgang til selve navigasjonsinstallasjonen for andre enn Kystverkets personell. Eventuell tilgang for turister skal være regulert i en egen instruks, og skal bare skje i følge med ansvarlig person.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Endring av eksisterende eller montering av ny fast innredning / installasjon er søknadspliktig. Dette gjelder også i forbindelse med Kystverkets egen virksomhet.

Fyrtårnet. Over: Inngangspartiet med betongtrapper, sokkel og nederste del av jerntårnet. Under: Døra inn i tårnet.

Foto: Kystverket 25.7.2011

Tårnet sett nedenfra.

2. Bifyr

Bygningens navn	Bifyr
Askeladden nr.	87351-2
GAB nr.	176815965
Byggnr. i fredn.vedtaket	2
Byggeår	1952
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	Bifyr
Fredningsomfang	Eksteriør samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur/romfordeling..
Navigasjonsinstallasjon	
Bygningsbeskrivelse	I 1952 ble det installert et bifyr (2) på taket av en betongcisterne på nordsiden av fyret. Bifyret er bygget med stålplater som er malt hvite.

Foto: 23.10.2012 Kystverket.

Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell / betongsisterne. 2. Fundament: Betong 3. Grunnmur: Betong 4. Utvendige trapper og ramper: Støpte betongtrapper og -veier med jernrekkverk.. 5. Gulv på grunn: Støpt betong. 6. Yttervegger: Støpejern plateelementer. Hvitmalte. 7. Ytterdører: Enfløyet ståldør. 8. Vinduer : Glass i åpning i veggplate. 9. Tak: Metall platetak over lyktehuset. 10: Taktekking: Metallplater. 11. Takrenner og nedløp: Ingen 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og luker: Ingen. 14. Halvtak og skråtak: Ingen 15. Innervegger: Ingen 16. Etasjeskiller: Ingen. 17. Innvendige trapper: Støpejern elementtrapper, messing meglerdetaljer med blått malt bånd med hvit stjerne. Stål ballustre. Hvitmalte. 18. Piper og ildsteder: Ingen. 19. Luker og ventilasjon: Messingventiler i yttervegg av lyktehus. 20. Galleri og balkong: Støpejernsbraketter, jernplategulv i galleri. støpte ballustre. Rødmalt. 21. Diverse:
Endringshistorikk	Ingen endringer siden det ble bygget.
Retningslinjer for videre utvikling	Lite brukbart til annet enn å være navigasjonsinstallasjon.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Støpt jernkonstruksjon som må vedlikeholdes og behandles i henhold til Kystverkets vedlikeholdshåndbok.

Bifyret, sett fra nordøst (over) og nordvest (under).

4. Maskinhus

Bygningens navn	Maskinhus
Askeladden nr.	87351-3
GAB nr.	176800410
Byggnr. i fredn.vedtak	4
Byggeår	1948
Størrelse	11,5m x 4,5 m = 51,75 m2 grunnflate.
Opprinnelig funksjon	Maskinhus
Fredningsomfang	Fredningen gjelder bygningens eksteriør, samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur/ romfordeling.
Navigasjonsinstallasjon	-
Bygningsbeskrivelse	Maskinhuset (4) fra 1948, har bindingsverkskonstruksjon og saltak. Veggene er kledd med eternittplater, og taket er tekket med røde aluminiumsplater. Vindusrammene er malt hvite, og vindskiene er malt røde. Huset har en pipe.

Maskinhuset, fasade mot syd. Foto: Kystverket 25.7.2011

Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell / komprimerte masser 2. Fundament: Støpt betong på fjell/stein 3. Grunnmur: Støpt betong kjellermur. 4. Utvendige trapper og ramper: Støpte betongtrapper og -veier med jernrekkverk.. 5. Gulv på grunn: Støpt betong. 6. Yttervegger: Bindingsverk med trekledning ute og inne. Utv.: eternittplater. 7. Ytterdører:1 stk. panelte isolerte ramtredør m sidefelt, hvit. 1 stk. platekledd isolert dør, hvit. 8. Vinduer: 6 stk. 2-fags sidehengslete isolerglassvinduer. 1 stk. enk. trevindu med en rute i VF. 9. Tak: Saltak med sperrebind. 10: Taktekking: Rødelakkerte korrugerte stålplater. 11. Takrenner og nedløp: Hvitmalte blikkrenner og nedløp. 12. Beslag: blybeslag over vinduer og dører. 13. Takvinduer og luker: Ingen. 14. Halvtak og skråtak: Skråtak / pulttak over inngangsparti / vindfang. 15. Innervegger: Lett bindingsverk med kledning av panel eller huntonittplater. 16. Etasjeskiller: Trebjelkelag med bordgulv. 17. Innvendige trapper: Ingen 18. Piper og ildsteder: 1 murt og pusset pipe. 19. Luker og ventilasjon: Plast-/metallhetter på yttervegg. 20. Galleri og balkong: Ingen.
Endringshistorikk	Vinduer er skiftet. Vindfang er lengre enn på opprinnelig arbeidstegning, 4,5 m istedet for 2,0 m. Ytterkledning av eternittplater en montert. Metallplater er lagt på taket.
Retningslinjer for videre utvikling	Er i bruk av Kystverkets ansatte, nødvendig for den tekniske drift av fyrstasjonen. Ikke egnet til alternativ forvaltning.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Når det blir behov for større istandsetting, må det vurderes om eksisterende uttrykk skal videreføres, eller om det skal gjøres en tilbakeføring til et tidligere, dokumentert uttrykk. NB: Tiltakene er søknadspliktige.

Planløsning av maskinhuset. 1:100. Basert på eldre arbeidstegning.

Maskinhuset. Fasade mot nord (under).

Foto: Kystverket 25.7.2011

Maskinhuset. Fasader med inngangsparti mot syd / sydøst (over).

Under: Fasade mot øst.

Til høyre: fasade mot vest.

Nede til høyre: Vindu på nordfasaden , foto: Kystverket 25.7.2011.

Foto: Kystverket 25.7.2011

5. Arbeidsrom, delvis bolig

Bygningens navn	Arbeidsrom, delvis bolig. Brakke.
Askeladden nr.	87351-4
GAB nr.	176800283
Byggnr. i fredn.vedtaket	5
Byggeår	1948
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	Arbeidsrom/Fjøs?
Fredningsomfang	Fredningen gjelder bygningens eksteriør, samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur/ romfordeling.
Størrelse	5,2 x 17,1 m
Bygningsbeskrivelse	Arbeidsrommet/ boligen (5), som ble bygget i 1948, har bindingsverks-konstruksjon og saltak. Veggene er kledd med eternittplater, og taket er tekket med lappskifer. Huset har to piper. Inntil den nordre gavlveggen er det bygget et lite tilbygg. Tilbygget har pulttak som er tekket med røde aluminiumsplater.

Fasadehjørne mot vest-sydvest.

Foto: Kystverket 25.7.2011

Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell / komprimerte masser 2. Fundament: Støpt betong på fjell/stein 3. Grunnmur: Støpt betong kjellermur. 4. Utvendige trapper og ramper: Støpte betongtrapper og -veier med jernrekkverk.. 5. Gulv på grunn: Støpt betong. 6. Yttervegger: Bindingsverk med trekledning ute og inne. Utv.: eternittplater. 7. Ytterdører: 2 stk. platekledde, profilerte isolerte ramtredører, 5 stk. labankdører til kjellerrom. 8. Vinduer: 3 stk. 2-fags sidehengslete originale trevinduer med horisontal midtspross, 2 stk. 2-fags sidehengslete isolerglassvinduer, 2 stk. H-vinduer og 2 små luftevinduer med enkle glass, i tilbygg. 9. Tak: Saltak med sperrebind. 10: Taktekking: Lappskifer/røde bølgeblikkplater på tak over vindfang. 11. Takrenner og nedløp: Zink renner og nedløp. 12. Beslag: Metallbeslag 13. Takvinduer og luker: Ingen. 14. Halvtak og skråtak: Skråtak / pulttak over inngangsparti / vindfang. 15. Innervegger: Lett bindingsverk med kledning av panel og huntonittplater. 16. Etasjeskiller: Trebjelkelag med bordgulv. 17. Innvendige trapper: Åpen loftsstige. 18. Piper og ildsteder: 2 murte og pussete piper. 19. Luker og ventilasjon: Plast-/metallhetter på yttervegg mot øst og nord. 20. Galleri og balkong: Ingen. 21. Diverse:
Retningslinjer for videre utvikling	Her bør det være mulig å disponere rom til opphold / overnatting.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Når det blir behov for større istandsetting, må det vurderes om eksisterende uttrykk skal videreføres, eller om det skal gjøres en tilbakeføring til et tidligere, dokumentert uttrykk. NB: Tiltakene er søknadspliktige.

Planløsning. Målestokk 1:100.

Arbeidsrom, delvis bolig. Over: Fasade mot vest.. Foto: Kystverket 25.7.2011.

Over: Tilbygg mot nord. Over, t.h.: Hovedinngangsdør til vindfang.

Til høyre: Fasade mot syd..

Under: Fasade mot øst, med originalvinduer.

Alle foto fra 25.7.2011, Kystverket.

Interiørbilder fra rom i 1. etg.

Under: Foto fra loftet.

Alle foto Kystverket 25.7.2011.

Under: Vindfanget, sett mot maskinhuset, mot nord.

6. Uthus

Bygningens navn	Uthus
Askeladden nr.	87351-5
GAB nr.	176815973
Byggnr. i fredn.vedtaket	6
Byggeår	
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	Uthus
Fredningsomfang	Fredningen gjelder bygningens eksteriør samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur/romfordeling.
Navigasjonsinstallasjon	-
Bygningsbeskrivelse	Uthuset (6) har bindingsverkskonstruksjon og pulttak. Grunnmuren er malt hvit. Veggene er kledd med eternittplater, og taket er tekket med røde aluminiums-plater. Vindusrammene er malt hvite.

Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell / løsmasser 2. Fundament: Betong ringmus 3. Grunnmur: Betong 4. Utvendige trapper og ramper: Støpte betongtrapper og -veier med jernrekkverk.. 5. Gulv på grunn: Støpt betong. 6. Yttervegger: Bindingsverk med trekledning. 7. Ytterdører: 2 platekledde ramtredører, hvitmalte. 8. Vinduer i tårnet: Enkle trevinduer, fast karm. 9. Tak: Pulttak. 10: Taktekking: Metallplater. 11. Takrenner og nedløp: Mangler. 12. Beslag: Stålbeslag på vindski. Rødt. 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Ingen. 15. Innervegger: Lett bindingsverk. 16. Etasjeskiller: Ingen 17. Innvendige trapper: Ingen 18. Piper og ildsteder: Ingen. 19. Luker og ventilasjon: Ingen 20. Galleri og balkong: Ingen. 21. Diverse:
Endringshistorikk	
Retningslinjer for videre utvikling	I bruk som bod. Som tidligere.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Når det blir behov for større istandsetting, må det vurderes om eksisterende uttrykk skal videreføres, eller om det skal gjøres en tilbakeføring til et tidligere, dokumentert uttrykk. Tiltaket vil være søknadspliktig.

Alle foto 25.7.2011, Kystverket.

7. Fyrmesterbolig, innredet som fellesbolig

Bygningens navn	Fyrmesterbolig
Askeladden nr.	87351-6
GAB nr.	176800305
Byggnr. i fredn.vedtaket	7
Byggeår	1948
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	
Fredningsomfang	Fredningen gjelder bygningens eksteriør, samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur/romfordeling.
Bygningsbeskrivelse	Fyrmesterboligen (7) fra 1948, har bindingsverkskonstruksjon og saltak. Huset har høy hvitmalt grunnmur. Veggene er kledd med eternittplater, og taket er tekket med røde aluminiumsplater. Huset har to piper. Vindusrammene og vindskiene er malt hvite.

Foto: Kystverket 25.7.2011

Særpreg og egenart:
Nyklassisistiske vinduer og panelimpulser.
Smårutete vinduer opprinnelig.
Stil: Enkel nyklassisisme, noe ute av format.

Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering/ Fundament: fundamentert på fjell 3. Grunnmur: Støpt betong. 4. Utvendige trapper og ramper: Støpte betongtrapper og -veier med jernrekkverk.. 5. Gulv på grunn: Støpt betong. 6. Yttervegger: Trevegger med bindingsverk. Oppr. kledd med panel, siden påført eternittplater. 7. Ytterdører: Panelt teakdør med glassfelt. 8. Vinduer: Oppr. kjellervinduer + 1 vindu i trapp. Ellers husmorvinduer (defekte). 9. Tak: Saltak , sperretak. 10: Taktekking: Røde korrugerte aluminiumsplater. 11. Takrenner og nedløp: Grå plast renner og nedløp. Nedløp til sisterne. 12. Beslag: Møne- og vindski-beslag. 13. Takvinduer og luker: Ingen. 14. Halvtak og skråtak: Liten utkragende støpt betong innbygging over inngangsparti. 15. Innervegger: Lett bindingsverk med platekledning / huntonitt. 16. Etasjeskiller: Tre bjelkelag med tregulv. Betonggulv i kjeller. 17. Innvendige trapper: Malt tretrapp. 18. Piper og ildsteder: ikke i bruk. 19. Luker og ventilasjon: Mindre ventilhetter i fasadene. 20. Galleri og balkong: Ingen. 21 Diverse:
Endringshistorikk	Bygget i 1948. Siden den tid er vinduer skiftet og bygget kledd med eternitt. Planer om større bygningsmessige arbeider i 2013, bl.a. tilbakeføring av vinduer og fjerning av eternitt.
Retningslinjer for videre utvikling	Har vært i jevn bruk, og egner seg veldig godt for overnattingsgjester.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Når det blir behov for større istandsetting, må det vurderes om eksisterende uttrykk skal videreføres, eller om det skal gjøres en tilbakeføring til et tidligere, dokumentert uttrykk. NB: Tiltakene er søknadspliktige. August 2013: Arbeider er startet for å tilbakeføre vinduer og fjerning av eternittplater. Vinduer vil få tilbake sin opprinnelige plassering i fasadene. Vinduer er levert med innvendige varevinduer og messinghengsler og messing hjørnejern.

Plan av fyrmesterboligen,

basert på elde arbeidstegninger.

Plan fyrvokterbolig. Over: Loftet. Under: 1. etasje.

Plan kjeller. Målestokk 1:100

Fyrmesterboligen. alle foto fra Kystverket 25.7.2011.

Fasader: Over: Mot nord.

Under: Mot vest.

Under: Mot syd.

Nederst: Mot øst.

Detaljer fra fyrmesterboligen:
Vindu mot vest (t.v.).
Kjellervindu mot vest (over).
T.v.: Kopp for oppsamling av vann til sisterne.
Under: Tak og piper.

Foto: Kystverket 25.7.2011.

Bildet over: Fra trappa til 1. etasje, vindu mot nord. Originalt. Under: Fra ganga, dør inn til bod mot syd.

Foto: Kystverket 25.7.2011.

8. Naust

Bygningens navn	Naust
Askeladden nr.	87351-7
GAB nr.	176800429
Byggnr. i fredn.vedtaket	8
Byggeår	1900 ?
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	Naust
Fredningsomfang	Fredningen gjelder naustets eksteriør, samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur / romfordeling.
Størrelse	9,0 m x 7,50 m = 67,5 m2 grunnflate.
Bygningsbeskrivelse	Naustet (8) har trekonstruksjon og saltak. Gavlveggene og den ene langveggen er kledd med bølgeeternittplater, mens langveggen mot sjøen er kledd med rødmalt, stående panel. Taket er tekket med lappskifer. I gavlveggen mot nord har naustet rødmalte, doble skyvedører

Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell 2. Fundament: Betong såle på fjell 3. Grunnmur: Betong 4. Utvendige trapper og ramper: Støpte betongtrapper og -veier med jernrekkverk.. 5. Gulv på grunn: Støpt betong. 6. Yttervegger: Bindingsverk med høvlet vekselpanel med staff . Rødmalt.Yttervegger mot syd og øst: Eternittkledd, bølgeplater. 7. Ytterdører: 1 stk. panelt labankdør, Skyveport, labank-konstruksjon. Rødmalt. 8. Vinduer: Enkle trevinduer med enkelt glass og horisontal midt-spross. 9. Tak: Saltak med sperrebind. 10: Taktekking: Lappskifer. 11. Takrenner og nedløp: 12. Beslag: Bøyete eternittplater ved vindskier. 13. Takvinduer og -luker: Ingen. 14. Halvtak og skråtak: Ingen 15. Innervegger: Ingen 16. Etasjeskiller: Trebjelkelag med golvbord. 17. Innvendige trapper: Åpen tretrapp. 18. Piper og ildsteder: Ingen. 19. Luker og ventilasjon: Naturlig ventilasjon. 20. Galleri og balkong: Ingen 21. Diverse:
Endringshistorikk	Naustet har blitt endret i flere etapper. 2 doble naustdører mot syd er fjernet, gulvet innvendig er støpt horisontalt helt ut til yttervegg mot syd. Her var før en rampe for båtopptrekk.
Retningslinjer for videre utvikling	Vil kunne egne seg bra til oppbevaring og som båtstø. På sommerstid kan naustet bli en fin plass til sammenkomster. Spesielt attraktivt hvis man kan åpne veggen mot syd med en dobbel port, slik det var før.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Man er i ferd med å fjerne eternittplatene fra alle fasadene. Vinduer blir tilbakeført i sin opprinnelige form, utførelse og plassering. Naustdører mot syd bør vurderes gjenåpnet. Og rampe eller trapp bør vurderes laget for å få tilbake kontakten med båtopptrekket og sjøen. Tiltakene er søknadspliktige.

Målestokk 1:94.

Planløsning av naustet, basert på eldre arbeidstegninger.

Alle foto: Kystverket 25.7.2011

Foto av naustet:
Øverst: Fasade mot nord.
Midt: Interiør fra 1.etasje og loft.
Nederst: Fasade mot syd (over),
og takflate mot vest (t.v.9.

Bilder fra fyrstasjonen:

T.v.: Konstruksjon fra 2. verdenskrig.

Under: Fra hagen syd for fyrmesterboligen.

Foto: Kystverket 25.7.2011.

Det fredete området

Fyrstasjonen på Saltværsholmen (over) og kartet som viser fredningsområdet (under).

Omfanget av fredningen:
"Fredningsvedtaket omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 19. Fredningsområdet omfatter eiendommen på gnr. 1 bnr. 3 som fyrstasjonen ligger på. Fredningsområdet og de fredete bygningene er avmerket på vedlagte kart datert 1. desember 1998 og påført Riksantikvarens stempel, se side 12./ se utsnitt av kartet over)."

Formålet med fredningen:
"Formålet med fredningen av fyrstasjon er å bevare et kulturhistorisk og arkitektonisk verdifullt bygningsanlegg tilknyttet sjøfart, fyrvesen og kystkultur med fyrtårn og øvrige bygninger på fyrstasjonen og området rundt fyrstasjonen.Riksantikvaren finner videre at det er hjemmel for å frede det avsatte området, i henhold til bestemmelsen i § 19.

Etter Riksantikvarens oppfatning er det nødvendig å frede hele eiendommen på gnr.1 bnr. 3 for å oppnå hensikten med områdefredningen, nemlig å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet."

Fredningsbestemmelser: ". Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre anleggets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. "

Skjøtsel av området:
Ved skjøtsel av uteområdet skal det tas utgangspunkt i nåværende, eventuelt tidligere situasjon. Eventuell ny beplantning skal ikke tilføre planter som ikke hørte hjemme på fyrstasjonen da den var bemannet.

Skilting:
All utendørs skilting er søknadspliktig. Det skal legges opp til en nøktern og enhetlig bruk av skilting. Skiltingen skal være i tråd med Kystverkets retningslinjer for skilting, og hovedformålet er formidling av fyrstasjonens historie. Andre offentlige myndigheters skilting skal i størst mulig grad tilpasses Kystverkets skilting.

Vedlegg 1: Oversikt over Kystverkets fyrstasjoner.

Senter for eiendom og kultur

28.06.2012

Region	Fredete fyrstasjoner	Bygninger	Ikke fredete fyrstasjoner	Bygninger	SUM
Sørøst	20	i Kystverkets eie	8	i Kystverkets eie	28
	Torbjørnskjær		Struten		
	Homlungen		Strømtangen Fredrikstad		
	Færder		Digerudgrunnen		
	Store Færder (ruin)		Steilene		
	Svenner		Tvistein		
	Stavernsodden		Langøytangen	delvis	
	Jomfruland		Songvår		
	Strømtangen Kragerø		Søre Katland		
	Stavseng				
	Lyngør				
	Ytre Møkkalasset				
	Store Torungen				
	Lille Torungen				
	Homborsund				
	Grønningen				
	Oksøy				
	Ryvingen				
	Hatholmen				
	Lindesnes				
	Lista				
Vest	12		11		23
	Eigerøy	delvis	Lille Prestskjær		
	Feistein		Viberodden		
	Kvitsøy		Flatholmen		
	Geitungen		Fjøløy		
	Utsira		Ryvarden	delvis	
	Røværsholmen		Holmengrå		
	Slåtterøy		Kvanhovden		
	Hellisøy		Hendanes		
	Utvær		Ulvesund		
	Geita		Skongenes		
	Ytterøyane		Kråkenes		
	Stabben				
Midt-Norge	19		16		35
	Runde		Svinøy		
	Grasøyane		Flåvær		
	Hogsteinen		Lepsøyrev		
	Alnes	delvis	Erkna		
	Ulla		Storholmen		
	Ona	delvis	Flatflesa		
	Kvitholmen		Bjørnsund		
	Grip		Hestskjær		
	Haugjegla		Stavenes		
	Sletringen		Tyrhaug		
	Sula	delvis	Skalmen		
	Vingleia		Terningen		
	Halten		Finnvær		
	Kjeungskjær		Asenvågøy		
	Kaura		Grinna		
	Buholmråsa		Gjeslingene		
	Kya				
	Nordøyan				
	Sklinna				
Nordland	10		8		18
	Bremstein		Ytterholmen		
	Åsvær		Træna		
	Myken		Kalsholmen		
	Landegode		Tennholmen		
	Måløy-Skarsholmen		Barøy		
	Tranøy		Moholmen		
	Skrova		Glåpen		
	Skomvær		Værøy		
	Anda				
	Andenes				
Troms og Finnmark	7		3		10
	Hekkingen		Torsvåg		
	Fugløykalven		Fruholmen		
	Slettnes		Helnes		
	Kjølnes				
	Makkaur				
	Vardø				
	Bøkfjord				Tils.
Totalt antall	68		46		114

VEDLEGG 2: Fredningsvedtak for Utvær fyrstasjon.

SAKSBEHANDLER
førstekonsulent Liv Nygaard
DERES REF.

VÅR REF.
98/ 02950-10
Ark. B-294

INNVALGSTELEFON
22 94 04 93
DERES DATO

VÅR DATO

TELEFAKS
22 94 04 07

RIKSANTIKVAREN

- Kystdirektoratet
- Kystverket 2. distrikt
- Solund kommune
- Sogn og Fjordane fylkeskommune

UTVÆR FYRSTASJON - GNR. 1 BNR. 3
(STATEN V/ KYSTDIREKTORATET)- SOLUND KOMMUNE

VEDTAK OM FREDNING MED HJEMMEL I LOV OM KULTURMINNER
§§ 15 OG 19, JFR.§ 22

Med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 §§ 15 og 19, jfr. § 22, fatter herved Riksantikvaren vedtak om fredning av Utvær fyrstasjon gnr. 1 bnr. 3.

Myndighet til å fatte vedtak om fredning er delegert fra Miljøverndepartementet til Riksantikvaren ved departementets vedtak av 30. juni 1989 med endringer fastsatt 23. desember 1992.

Omfanget av fredningen

Fredningsvedtaket omfatter støpejernstårn med fyrlykt og øvrige bygninger på fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 15:

1. Fyr
2. Bifyr
4. Maskinhus
5. Arbeidsrom, delvis bolig
6. Uthus
7. Fyrmesterbolig, innredet som fellesbolig
   Naust

Tallene refererer seg til vedlagte kart fra «Norges fyr» (Bjørkhaug, Poulsson - Oslo 1986), vedlegg 2.

Fredningen gjelder fyrtårnets eksteriør og interiør og de øvrige bygningenes eksteriør samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur/romfordeling.

Fredningsvedtaket omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 19. Fredningsområdet omfatter eiendommen på

Dronningensgate 13
Postboks 8196 Dep, 0034 Oslo
Dok.navn: g:\eiendom\fredningsvedtak\utværvedtak.doc
Telefon: 22 94 04 00 Telefaks: 22 94 04 04 Internett: riksantikvaren@ra.dep.no

gnr. 1 bnr. 3 som fyrstasjonen ligger på.

Fredningsområdet og de fredete bygningene er avmerket på vedlagte kart datert 1. desember 1998 og påført Riksantikvarens stempel, vedlegg 1.

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen av fyrstasjon er å bevare et kulturhistorisk og arkitektonisk verdifullt bygningsanlegg tilknyttet sjøfart, fyrvesen og kystkultur med fyrtårn og øvrige bygninger på fyrstasjonen og området rundt fyrstasjonen.

Fredningsbestemmelser

De følgende fredningsbestemmelsene er fastsatt med hjemmel i lov om kulturminner §§ 15 og 19. Bestemmelsene gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredete kulturminner fra nyere tid samt forskrift om faglig ansvarsfordeling.

1. Riving
Det er ikke tillatt å rive bygningene eller deler av disse.

2. Ombygging
a) Fyrtårnet
Det er ikke tillatt å bygge om bygningens eksteriør eller interiør.

b) De øvrige bygningene
Det er ikke tillatt å bygge om bygningenes eksteriør eller interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur/romfordeling.

3. Utskifting av materialer mm.
a) Fyrtårnet
Utskifting av bygningselementer eller materialer, forandring av overflater eller annet arbeid utover vanlig vedlikehold i bygningens eksteriør eller interiør, er ikke tillatt.

b) De øvrige bygningene
Utskifting av bygningselementer eller materialer, forandring av overflater eller annet arbeid utover vanlig vedlikehold i bygningenes eksteriør, er ikke tillatt.

4. Tilbakeføring
Tilbakeføring til opprinnelig eller tidligere utseende kan tillates under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på dokumentert grunnlag og etter godkjennelse av forvaltningsmyndighet.

5. Vedlikehold
Vedlikehold og istandsetting skal utføres med tradisjonelle materialer og metoder tilpasset bygningenes egenart og opprinnelige bygningstekniske løsninger.

6. Det fredete området
Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre anleggets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen.

7. Fredningen skal ikke være til hinder for den tekniske drift av fyrstasjonen.

Følger av fredningen

Når det gjelder behandling av fredete områder, bygninger og anlegg, vises det til bestemmelsene i lov om kulturminner §§ 15a-19 og 21 samt fredningsbestemmelsene over.

I henhold til Miljøverndepartementets vedtak om delegering av 30. juni 1989 med endringer av 23. desember 1992 er forvaltningen av fredete områder, bygninger og anlegg lagt til den enkelte fylkeskommune. Riksantikvaren er klageinstans for enkeltvedtak fattet av fylkeskommunen, jfr. forvaltningsloven § 28.

I henhold til lov om kulturminner §§ 15a og 19 kan departementet i særlige tilfelle gi dispensasjon fra fredningen for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep i det fredete kulturminnet eller området. Denne dispensasjonsmyndigheten er i henhold til forskrifter av 23. desember 1992 delegert til den enkelte fylkeskommune.

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse til å sette i verk alle typer bygningsmessige arbeider og utomhusarbeider utover vanlig vedlikehold innenfor det fredete området. Søknad om tillatelse skal sendes fylkeskommunen som avgjør om tiltaket kan iverksettes. Er det tvil om et tiltak er å anse som vanlig vedlikehold, skal fylkeskommunen kontaktes.

Det er eier som har ansvaret for det løpende vedlikehold av fredete bygninger, anlegg og områder.

Bakgrunn for fredningssaken

Fredningen av Utvær fyrstasjon har sin bakgrunn i et samarbeid mellom Kystdirektoratet og Riksantikvaren om utarbeidelse av en plan for bevaring og bruk av fyrstasjonene i landet. På grunnlag av planen er det valgt ut et representativt utvalg av landets fyrstasjoner som skal vernes gjennom fredning.

Fyrstasjonene langs kysten er markante kulturminner som på en spesiell måte er med på å karakterisere Norge som kyst- og sjøfartsnasjon. Fyrstasjonene har både kulturhistorisk og arkitektonisk verdi; kulturhistorisk ved deres tilknytning til sjøfart, fyrvesen og kystkultur og arkitektonisk ved deres særegne form og plassering. Oppbyggingen og utviklingen av et landsomfattende fyrsystem med over 200 fyrstasjoner spredt langs hele kysten, er et av de mest omfattende prosjekter den norske stat har gjennomført.

I dag er fyrstasjonene utsatt for store forandringer med hensyn til bruk og drift. Dette har gjort det nødvendig å ta stilling til hvilke fyrstasjoner som skal bevares i sin nåværende form. Gjennom fredning vil Riksantikvaren legge antikvariske prinsipper og retningslinjer til grunn for den videre behandling og bruk av fyrstasjonene. Dessuten ønsker Riksantikvaren at fyrstasjonene skal ha fredningsstatus som kulturminner av nasjonal verdi og interesse.

Eiendomsforhold. Reguleringsmessig status

Staten ved Kystdirektoratet står som eier av Utvær fyrstasjon.

Fyrstasjonen ligger omkranset av et område vernet som naturreservat etter lov om naturvern.

Utvær fyrstasjon som kulturminne. Beskrivelse av anlegget

Utvær fyrstasjon ligger i utkanten av den mangfoldige bebyggelsen i fiskeværet Utvær, ytterst i Sognefjorden. Fyrstasjonen ble opprettet i 1900 og er et kystfyr. Fyrstasjonen har et høyt støpejernsfyr og et lite bifyr plassert på en betongcisterne. Utvær er en stor, sammensatt fyrstasjon med maskinhus, boliger og uthus tett samlet rundt fyrtårnet. Stasjonen omfatter også naust og landing, samt tuft etter tidligere fellesbolig. Støpejernstårnet ble sterkt skadet under flyangrep i 1945. Lykt og linse ble ødelagt, og en vesentlig del av stasjonens øvrige bebyggelse brant ned. I 1948 tok arbeidet med gjenoppbyggingen til.

Det 31 m høye støpejernstårnet (1) står på en hvitmalt betongsokkel. Støpejernstårnet er malt rødt og er omkranset av et galleri rundt lyktehuset. Fyrtårnets inngangsdør er plassert i et lite utbygg. Utbygget har bindingsverkskonstruksjon og saltak. Veggene har stående, rødmalt panel, og taket er tekket med svart tjærepapp. I 1948 fikk fyrtårnet nytt lyktehus og 3. ordens lynblinklinse ble montert.

I 1952 ble det installert et bifyr (2) på taket av en betongcisterne på nordsiden av fyret. Bifyret er bygget med stålplater som er malt hvite.

Maskinhuset (4) fra 1948, har bindingsverkskonstruksjon og saltak. Veggene er kledd med eternittplater, og taket er tekket med røde aluminiumsplater. Vindusrammene er malt hvite, og vindskiene er malt røde. Huset har en pipe.

Arbeidsrommet/ boligen (5), som ble bygget i 1948, har bindingsverkskonstruksjon og saltak. Veggene er kledd med eternittplater, og taket er tekket med lappskifer. Huset har to piper. Inntil den nordre gavlveggen er det bygget et lite tilbygg. Tilbygget har pulttak som er tekket med røde aluminiumsplater.

Uthuset (6) har bindingsverkskonstruksjon og pulttak. Grunnmuren er malt hvit. Veggene er kledd med eternittplater, og taket er tekket med røde aluminiumsplater. Vindusrammene er malt hvite.

Fyrmesterboligen (7) fra 1948, har bindingsverkskonstruksjon og saltak. Huset har høy hvitmalt grunnmur. Veggene er kledd med eternittplater, og taket er tekket med røde aluminiumsplater. Huset har to piper. Vindusrammene og vindskiene er malt hvite.

Naustet (8) har trekonstruksjon og saltak. Gavlveggene og den ene langveggen er kledd med bølgeeternittplater, mens langveggen mot sjøen er kledd med rødmalt, stående panel. Taket er tekket med lappskifer. I gavlveggen mot nord har naustet rødmalte, doble skyvedører

Innenfor fredningsområdet er det foruten bygningene kulturminner som deler av grunnmur etter tidligere fellesbolig for assistentene, betongtrapper med rødmalte stangjernsrekkverk, hage med hvitmalte gjerder, gårdsplass med betongdekke, hvitmalte murer, oppmurt gangsti med rødmalte stangjernsrekkverk og landing.

Fyrstasjonen er bemannet.

Nærmere beskrivelse

For nærmere beskrivelse av Utvær fyrstasjons historie vises det til vedlagte utdrag fra «Norges fyr» (Bjørkhaug og Poulsson - Oslo 1986), vedlegg 2.

Vurdering av kulturminnet. Begrunnelse for fredningsvedtaket

«Nasjonal verneplan for fyrstasjoner»s vurdering

I «Nasjonal verneplan for fyrstasjoner» er det gitt følgende vurdering av Utvær fyrstasjon:

«Det høye støpejernstårnet er et dominerende og samlende element i området og anlegget har som helhet stor miljøskapende verdi. Støpejernstårnet har ikke fått tilbake sin opprinnelige elegante form etter krigsskader i 1945, men fremstår likevel som et imponerende stykke ingeniørkunst.»

Det følger av lov om kulturminner § 15 at Riksantikvaren kan frede byggverk og anlegg eller deler av dem av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi. Videre kan Riksantikvaren i henhold til lov om kulturminner § 19 frede et område rundt et fredet kulturminne så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet.

På bakgrunn av vurderingen ovenfor finner Riksantikvaren at Utvær fyrstasjon er et så verdifullt bygningsanlegg i både kulturhistorisk og arkitektonisk sammenheng at det oppfyller betingelsene for fredning etter bestemmelsen i § 15. Det er spesielt fyrstasjonens miljøskapende verdi Riksantikvaren legger vekt på når det gjelder fyrstasjonens verneverdi.

Riksantikvaren finner videre at det er hjemmel for å frede det avsatte området, i henhold til bestemmelsen i § 19. Etter Riksantikvarens oppfatning er det

nødvendig å frede hele eiendommen på gnr.1 bnr. 3 for å oppnå hensikten med områdefredningen, nemlig å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet.

Saksgang frem til fredningsvedtaket

Varsel om igangsettelse av fredningssak ble i samsvar med lov om kulturminner § 22.1 meddelt Kystverket 2. distrikt, Solund kommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune i brev av 6. september 1995. Samtidig ble meldingen kunngjort i Norsk lysingsblad, Firda Avis og Bergens Tidende. Det er kommet inn en (1) uttalelse til varselet fra Solund kommune i brev av 23. oktober 1995. Kommunen vil poengtere viktigheten av et aktivt bruk av Utvær også i framtida. Det må være en forutsetning for det videre fredningsarbeid.

Det ble deretter utarbeidet fredningsforslag som ble sendt på høring til berørte parter i brev av 4. januar 1999. Forslaget ble samtidig lagt ut til offentlig ettersyn i Solund kommune, Sogn og Fjordane fylkeskommune samt kunngjort i Norsk lysingsblad, Firda og Bergens Tidende. Det er kommet inn to (2) uttalelser til fredningsforslaget:

1. Uttalelse fra Fylkesmannen i Sogn og Fjordane i brev av 18. februar 1999

2. Uttalelse fra Sogn og Fjordane fylkeskommune i brev av 6. april 1999

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane er positiv til fredningsforslaget for Utvær fyrstasjonen etter lov om kulturminner. Fylkesmannen opplyser at Utvær fyrstasjon ligger i nærheten av et område som er vernet som sjøfuglreservat. Som kulturlandskap er Utvær en av 6 nasjonalt prioriterte lokaliteter som ligger i Sogn og Fjordane (jfr. prosjekt ”Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap”).

Sogn og Fjordane fylkeskommune har i hovedutvalg for kultur den 24. mars 1999 behandlet fredning av fyrstasjoner i Sogn og Fjordane. Hovedutvalg for kultur er positiv til fredningsforslagene. Sogn og Fjordane fylkeskommune oppfordrer Riksantikvaren i samarbeid med fylkeskommunen å utarbeide retningslinjer for forvaltning etter § 15a for de særegne bygningene og bygningsmiljøene som fyrstasjonene representerer. Hovedutvalget for kultur ønsker at fredning av Kråkenes fyrstasjon vurderes på nytt etter lov om kulturminner.

Riksantikvaren finner det vanskelig å utarbeide retningslinjer for forvaltning etter § 15a utover det som står i fredningsbestemmelsene. Tiltak etter § 15a må vurderes fra sak til sak. I tilfeller hvor fylkeskommunen synes det er vanskelig å forvalte, kan de ta opp saken med Riksantikvaren.

Riksantikvaren har i samarbeid med Kystdirektoratet foretatt det endelige utvalget av fyrstasjoner som skal fredes. De utvalgte fyrstasjonene foreligger i ”Nasjonal verneplan for fyrstasjoner” (Riksantikvaren 1997). Kråkenes fyrstasjon er ikke med i planen. Det er ikke aktuelt for Riksantikvaren å foreslå nye fyrfredninger. Kråkenes fyrstasjon er foreslått regulert til spesialområde med formål bevaring.

Riksantikvaren oppfordrer Sogn og Fjordane fylkeskommune i samarbeid med kommunen å vurdere denne verneformen for Kråkenes fyrstasjonen.

Fredningsforslaget av 4. januar 1999 ble i brev av 28. mai 1999 oversendt Solund kommune for behandling i kommunestyret.

Riksantikvaren har mottatt brev av 7. oktober 1999 fra Solund kommune. Solund kommune vedtok å godkjenne fredningsforslaget for Utvær fyrstasjon i kommunestyremøte 27. september 1999. På bakgrunn av kommunestyrets vedtak og ovenstående begrunnelse finner Riksantikvaren det riktig å fatte vedtak om fredning av Utvær fyrstasjon.

Opplysninger om klageadgang og tinglysing

Riksantikvarens fredningsvedtak kan påklages til Miljøverndepartementet, jfr. Forvaltningslovens § 28. Eventuell klage skal stiles Miljøverndepartementet, men sendes Riksantikvaren. Klagefrist er 3 uker innen mottakelsen av fredningsvedtaket. Fredningsvedtaket vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med lov om kulturminner § 22,5.

Vennlig hilsen

Nils Marstein
riksantikvar

Unni Grønn

Vedlegg:
- Kart, datert 1. desember 1998
- Kopi av utdrag fra «Norges fyr» (Bjørkhaug, Poulsson - Oslo 1986), vedlegg 2.

Gjenpart
m/vedlegg:
- Miljøverndepartementet
- Kystdirektoratet
- Sogn og Fjordane fylkeskommune, Kulturetaten
- Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, Miljøvernavd.

Likelydende brev til:

Kystverket 2. distrikt
Postboks 466
5501 Haugesund

Solund kommune
5980 Hardbakke

Sogn og Fjordane fylkeskommune
Postboks 97
5840 Hermansverk

Utdrag om Utvær fyrstasjon i "Norges fyr", Grøndahl 1986.

Utvær fyrstasjon

BELIGGENHET:
Øygruppe vest for Ytre Sula, 61 02,3 4 30,7. G.nr. 1, b.nr. 3, Utvær i Solund kommune

OPPRETTET:
Hovedfyr 1900, bifyr 1952

FYRBYGNING:
Rødt jerntårn, 31 m høyt.
Bifyr: Lite jernhus

LYSKARAKTER:
1 lynblink hv. 30. sek.
Bifyr: Klippende hvitt

LYSSTYRKE:
2 005 000 cd (3. orden).
Bifyr: 3 400 cd

LYSETS HØYDE:
45,0 m over høyvann.
Bifyr: 21,0 m over høyvann

LYSVIDDE:
18,6 n mil

BRENNETID:
9.7.—28.5.

RADIOFYR:
1954, rekkevidde 100/70 n mil, henholdsvis dag/natt. Rekkevidden er nedsatt om natten for å unngå forstyrrelse for andre radiofyr

Tegning etter kroki fra 1911, rev. 1954 og 1981.

Utvær er en øygruppe som ligger ca. 8 km vest for Ytre Sula, ytterst i Sognefjorden. Øygruppen er det vestligste bebodde sted i Norge, og Utvær fyr er Norges vestligste fyr. Fiskeværet på Utværsøy var et samfunn som på det meste tellet mellom 200 og 300 mennesker. I 1985 var antallet fastboende skrumpet inn til to familier — fire personer i alt. I sommermånedene blir det mere liv når 60—70 personer flytter ut til det gamle fiskeværet.

Merkelig nok var dette vestligste punkt på norskekysten ikke nevnt i fyrkommisjonens innstillinger av 1851 og 1855. Noen nærmere undersøkelser var heller ikke foretatt.

I en utredning datert 10.2. 1894 fra en kommisjon oppnevnt etter anmodning fra Bergen Kystskipperforening, foreslås det opprettet fyr på Utvær, Geita og Kvanhovden. På grunnlag av denne

Norges vestligste fyrstasjon: Utvær fyr sett fra nord. Tegning etter blyantskisse, 1981.

Utvær fyrstasjon sett fra nordøst. Foto fra 1950-årene, Alfred Nilsen.

utredningen ble det på budsjettet for 1896/97 foreslått et førstebeløp til fyret på Utvær. Beløpet ble imidlertid strøket til fordel for de to andre fyr — Geita og Kvanhovden, antakelig fordi disse var vesentlig billigere.

Bevilgning til Utvær fyr ble gitt to år senere etter et overslag på kr. 165 000,-.

Det ble satt opp et støpejernstårn levert fra firmaet S. H. Lundh. Et 1. ordens fyrapparat ble levert fra Barbier i Paris, og ble som en severdighet utstilt på Bergensutstillingen i 1898. Inntil det kunne monteres i år 1900, ble det lagret ved maristasjonen i Bergen.

For betjeningen ble det bygd et større hus hvor det var innredet tre leiligheter. Fyrvokteren hadde tre værelser og kjøkken pluss to loftsværelser. Fyrassistenten hadde et værelse mindre, og reserveassistenten, som bare hadde seks måneders tjeneste, fikk klare seg med ett rom og kjøkken. Huset ble senere hetende «toogenhalvmannsboligen».

Videre ble det satt opp et uthus på 14 x 5 m med en tilsvarende deling mellom fyrbetjeningen. Et felles naust på 9 x 7,5 m ble satt opp ca. 150 m fra fyret, hvor det var god havn.

Fyret ble tent den 15. september 1900.

Grunnareal for fyret m.v. var kjøpt inn for kr. 1500,- etter avholdt takst. Bruk av jorden som tilhørte fyret var delt mellom fyrvokter og assistent, men gav liten avkastning på grunn av saltholdig jordsmonn. I en gammel beskrivelse av fyrstasjonen står det: «i tørre somre svider alt væk».

Våren 1945 ble Utvær fyrstasjon sterkt skadet etter angrep fra allierte fly. Lykt og linse ble ødelagt, og boligen og uthus brant ned til grunnen.

I 1948 tok arbeidet med gjenoppbyggingen til. Det ble først satt opp en brakke som senere ble ominnredet til delvis uthus og bolig. Det ble videre bygd ny bolig for fyrmesteren. Et nytt lyktehus med et 3. ordens lynblinkapparat ble montert. Et maskinhus av tre 12 x 4,5 m ble satt opp. Her var det også avsatt plass til et radiofyr og til dieselaggregater, da man regnet med at fyret måtte være selvforsynt med elektrisk kraft. Imidlertid fikk man senere elektrisk strøm fra det lokale nett via kabel fra fastlandet. Man kunne da klare seg med noen mindre aggregater som reserve.

Radiofyret ble etablert i 1954.

Nord for Utvær ligger noen holmer og grunner (Nordholmene). For ytterligere å sikre skipsfarten mot disse farlige grunnene kunne man, etter å ha fått elektrisk kraft på Utvær, legge en klippsektor her. Det ble satt opp en liten støpejerns fyrlykt på taket av en betongsisterne på nordsiden av fyret. Bifyret har en lysvidde på 11,9 n mil.

Boligene i Utvær sett fra tårnet. Foto 1981.

Utvær fyrstasjon sett fra nordøst. Foto 1981.

Inngangspartiet og tårnfoten. Foto 1981.

Utvær fyr før krigen. Tegning etter foto, Kystdirektoratet.